

ВЧЕНИЙ, ІНЖЕНЕР, ІСТОРИК, ПАМ'ЯТКОЗНАВЕЦЬ, МУЗЕОЛОГ До 80-річчя від дня народження Л. О. Гріффена¹

І. О. Пістоленко

При підготовці статті з дозволу Л. О. Гріффена використані матеріали і документи з його особистого архіву

Леонід Олександрович Гріффен – доктор технічних наук, професор, академік Академії інженерних наук України та Академії інженерних наук Російської Федерації. Основні напрями його досліджень – структури електронагрівних матеріалів та пристроїв на їх основі, методологічні проблеми історії техніки, філософія історії. Леонід Олександрович – знаний фахівець із суспільствознавства, пам'яткознавства та музеєзнавства, автор понад 200 праць, серед яких 15 монографій, а також 50 винаходів (зокрема такі, що захищені рядом іноземних патентів).

23 вересня 2015 року виповнилося 80 років від дня народження Леоніда Олександровича Гріффена.

Леонід Олександрович народився в с. Червоне (нині в Гайворонському районі Кіровоградської області) в родині вчителів. Дитинство його, як і у більшості ровесників, було опалене війною. До школи він пішов у

1943 році у с. Ново-Боровиця поблизу Ровеньків (Ворошиловградської, нині – Луганської області), де його родина перебувала в евакуації, потім продовжив навчання в початковій школі у рідному селі, в семирічній – у с. Серединка Джулинського району Вінницької області, успішно закінчив середню школу у с. Тернівка Бершадського району Вінницької області. Вже у шкільні роки проявився його інтелектуальний потенціал, талант лідера, музичний та художній хист.

Після закінчення середньої школи Леонід Олександрович вступив на електротехнічний факультет Київського політехнічного інституту, який закінчив у 1958 р. за спеціальністю «Електричні станції, мережі та системи». З того року працював за направленням інженером з автоматики на Краматорській ТЕЦ Донбасенерго (Донецька область).

В 1961-1964 рр. навчався в аспірантурі КПІ, в 1965 р. захистив кандидатську дисертацію, в 1964-1967 рр. працював на кафедрі теплоенергетичних установок теплоенергетичного факультету КПІ.

Окрім успішної роботи над науковою темою та викладання, крім технічних розробок і винаходів, Леонід Олександрович серйозно і активно займається питаннями філософії, суспільствознавства, громадською діяльністю.

У 1967-1980 рр. Л. О. Гріффен працював завідувачем сектору Науково-дослідного інституту з переробки штучних та синтетичних волокон (Київ). У 1980-1999 рр. очолював лабораторію в Інституті проблем матеріалознавства Академії наук України. Там у 1996 р. захистив докторську дисертацію.

Роботи Л. О. Гріффена в цей час отримують всесоюзне визнання, щорічні конференції під його науковим керівництвом відвідують фахівці з усіх республік СРСР.

Діяльність Л. О. Гріффена багатогранна, творчий доробок високо оцінюється фахівцями. Потужні творчі імпульси, творча енергія, генерування нових оригінальних ідей і пропозицій, що дуже важливо,

практичне втілення більшості з них – ось той внесок, що його робив Л. О. Гріффен у кожне дослідження, у кожную роботу, у кожную справу, до яких долучався або які розпочинав.

Діяльність Леоніда Олександровича на ниві музейництва почалася у 2001 році, коли він став директором Державного політехнічного музею, створеного у 1998 році при Національному технічному університеті України «КПІ». Відповідаючи на запитання, чому погодився стати директором музею, він пояснював: «У мене ... така точка зору: зараз люди позбавлені можливості скласти достатньо повне уявлення про технічну сферу як про щось цілісне. У той же час саме техніка, як «друга природа», у сукупності своїх об'єктів і створює те специфічне середовище, в якому фактично існують люди. Допомогти усвідомити це, наочно уявити собі техносферу в її конкретності є однією з основних об'єктивних задач музеїв технічного профілю...».

Одним із винятково успішних досягнень і особливих заслуг Л. О. Гріффена українські музейники, фахівці з історії науки і техніки, вважають організацію у 2002 році за його ініціативи та завдяки його зусиллям першої в Україні Асоціації працівників музеїв технічного профілю, яку Леонід Олександрович очолив.

Призначення Асоціації Леонід Олександрович вбачав у тому, що вона «...сприяє виконанню основної функції музеїв технічного профілю як просвітницьких установ та осередків збереження технічних пам'яток, ...об'єднує їх працівників для задоволення професійних та інших потреб».

Однією з таких найважливіших потреб практично всі музейні працівники, як мені відомо, вважають можливість спілкування, обміну думками і досвідом.

Принциповість і компетентність Л. О. Гріффена високо оцінюються членами Асоціації, тому він є і тепер її незмінним президентом.

Будучи людиною, яка гармонійно поєднала технічні і гуманітарні знання, він домогся суттєвої активізації роботи в музеї. За час, коли Леонід Олександрович очолював цей музейний заклад, в його експозиції та наукових дослідженнях не просто відтворювалася історія розвитку вітчизняної техніки багатьох галузей, музей вийшов на новий рівень, став справжнім науково-дослідним і просвітницьким центром, навколо якого сконцентрувалася діяльність практично всіх українських, а також деяких зарубіжних музеїв технічного спрямування різного підпорядкування та форм власності, відділів науково-дослідних інститутів, багатьох навчальних закладів та інших організацій.

Під час роботи Л. О. Гріффена на базі музею в 2001 році розпочалося проведення ініційованих Президентом НАН України Б. Є. Патеном та ректором НТУУ «КПІ» М. З. Згуровським щоквартальних наукових читань з циклу «Видатні конструктори України» із залученням провідних науковців країни і регулярним виданням матеріалів. Під науковим керівництвом Л. О. Гріффена у 2002 році започатковано щорічні Всеукраїнські конференції – наукова «Актуальні питання історії техніки» та науково-практична «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи», які згодом вийшли на міжнародний рівень. Під редактуванням Леоніда Олександровича вперше в Україні в 2001 році почав регулярно видаватися науковий збірник «Дослідження з історії техніки», атестований ВАК за історичними і технічними науками.

За його ініціативи при музеї було відкрито аспірантуру зі спеціальності «Історія науки і техніки», і вже за три роки захищені і підготовлені під його ж керівництвом перші дисертації.

У 2003 році Леонід Олександрович отримав звання професора.

З 2006 року Л. О. Гріффен очолював кафедру дизайну в Мистецькому інституті художнього моделювання та дизайну. Впродовж двох років на цій посаді він активно сприяв підвищенню кваліфікації майбутніх дизайнерів, зокрема, за допомогою введення в курс їх підготовки інженерних дисциплін, необхідних у роботі дизайнерів. Для майбутніх дизайнерів він започаткував курс «Світлотехніка та освітлення в дизайні».

З 2007 року Л. О. Гріффен почав працювати за сумісництвом в Центрі пам'ятокознавства Національної Академії наук України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК). Успішно займається питаннями історії техніки, музеєзнавства, пам'ятокознавства, підготовкою аспірантів. Його плідна наукова робота в галузі теорії пам'ятокознавства та музеєзнавства відображена в ряді публікацій, зокрема, в першій подібного плану монографії «Український технічний музей» (у співавторстві з В. О. Константиновим), а також «Пам'ятки техніки» (у співавторстві з В. О. Константиновим і О. М. Титовою). У 2012 р. під загальною редакцією Л. О. Гріффена і О. М. Титової побачила світ унікальна монографія «Основи пам'ятокознавства». За ініціативою, а також під редактуванням Л. О. Гріффена в Центрі видається науковий журнал «Питання історії науки і техніки» – справжня трибуна фахівців з історії науки і техніки, музеєзнавства, пам'ятокознавства. Він є також членом редакційних колегій ряду фахових видань з історії науки і техніки, музеєзнавства, пам'ятокознавства. Крім того, Л.

О. Гріффен виконав ряд заходів, спрямованих на розвиток досліджень у цій галузі та підготовку наукових кадрів. Він є головою наукового семінару Центру. За ініціативою Л. О. Гріффена в Центрі пам'ятокознавства відкрито аспірантуру зі спеціальності «Музеєзнавство. Пам'ятокознавство». У 2008-2012 рр. він очолював спеціалізовану вчену раду з цієї спеціальності. Наразі в Центрі захищено понад 30 дисертацій.

У вступному слові до бібліографічного покажчика до ювілейного дня народження ученого-матеріалознавця, інженера, філософа, пам'ятокознавця, музеолога Л. О. Гріффена, виданим Центром пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК, директор Центру О. М. Титова чітко і ёмко висловила значення роботи Леоніда Олександровича, охарактеризувавши деякі риси його характеру: «...Життя Л. О. Гріффена – це приклад самовідданого служіння науці та людям. На ниві української музеології та пам'ятокознавства здобутки Л. О. Гріффена беззаперечні: він написав глибокі й фактично перші у вітчизняній науці узагальнюючі дослідження з теорії музеєзнавства та пам'ятокознавства. Людина талановита, ерудована, інтелігентна, рівна у стосунках з оточуючими, готова віддавати свої широкі й глибокі знання, досвід колегам і молодим науковцям, які постійно оточують мудрого вчителя... Прихід Л. О. Гріффена до Центру пам'ятокознавства у 2007 р. вніс потужний творчий імпульс у наукові дослідження даної академічної інституції...».

У 2015 році Л. О. Гріффену присвоєне звання Заслуженого діяча науки і техніки України.

Леонід Олександрович продовжує плідну творчу працю. Його енергійність, життєлюбність, працездатність, доброзичливе ставлення до людей є взірцем і гідним прикладом для його учнів і послідовників, для молоді і всіх нас.

І. О. Пістоленко -

*Завідувачка науково-дослідного
сектору Полтавського музею
авіації і космонавтики кандидат
історичних наук, доктор філософії,
старший науковий співробітник*